

ЦР АС ЗХ № 362/25.08.2016г

РЕЦЕНЗИЯ

**на научните трудове
на гл. ас. Илия Александров Върбанов, доктор**

**за участието му в конкурс за заемане на академичната длъжност
„Доцент” в професионално направление 7.6. „Спорт”, Спорт (хандбал)
за нуждите на катедра „Баскетбол, волейбол, хандбал”, за място № 1
от обявения конкурс при НСА „Васил Левски”**

Рецензент: проф. Василка Христова, доктор

Конкурсът е обявен в Държавен вестник, брой 26 от 1.IV.2016 г., документи за който е подал единственият кандидат гл. ас. Илия Александров Върбанов, доктор.

Кандидатът е роден на 25.07.1958 г. в гр. София.

Завършва висшето си образование във ВИФ (сега НСА „В. Левски”) през 1984 г. с две специалности: „Учител по физическо възпитание” и „Треньор по хандбал”.

Още 12-годишен той започва своята състезателна дейност и се посвещава на хандбалния спорт. Играе 8 години в ЦСКА „Септемврийско знаме”, след което, в продължение на 7 години е състезател във ВИФ „Г. Димитров”, като паралелно с това завършва и своето висше образование. Продължава спортния си път в ДФС „Локомотив” – Сф (1985-1987 г.), а през 1987 г. и 1988 г. е състезател на F. C. Porto – гр. Порто (Португалия).

Постига завидни спортни резултати:

- в ЦСКА – става републикански шампион последователно в различни възрастови групи (пионери, юноши младша възраст, юноши старша възраст, мъже през 1977 и 1978 г.).

- във ВИФ – републикански шампион през 1980 и 1982 г. и носител на „Купа България” през 1980, 1982 г. Освен това е носител на Купа БФ Хандбал през 1984 и 1985 г.

- Като национален състезател от мъжкия отбор, той участва в 3 световни първенства: Франция (1981 г.), Белгия (1982 г.) и Италия 1987 .).

- С отбора на Порто става бронзов медалист от Държавното първенство на Португалия.

Удостоен е със званието „майстор на спорта”.

Треньорската дейност на Илия Върбанов е също впечатляваща. В голяма степен той спомага за разпространението и популяризирането на хандбалния спорт в 3 континента, което го прави истински спортен посланик на България.

В периода 1992-96 г. е треньор на женския хандбален отбор на НСА и заедно с това ръководи националния отбор за девойки до 21 г., с който участва на световното първенство. Също така е треньор на националния студентски отбор – жени, с който през 1996 г. печели VI място на световното студентско първенство. Освен това, като треньор на женския отбор на НСА спечелва I място в турнир за „Купа България” през същата 1996 г.

През 1996/1997 г. става треньор на тунизийския клуб Ksar Hellal – мъже, а от 1997-1999 г. е треньор на мъжкия клубен отбор Kazma Кувейт, с който става държавен шампион.

През 1999 г. Илия Върбанов, заедно със своя клубен кувейтски отбор става носител на КАШ (Купа на азиатските шампиони) в гр. Аман (Йордания).

От 2000 до 2003 г. той е треньор на женския отбор на НСА (жени), както и на младежки национален отбор.

В периода 2003-2010 г. работи непрекъснато в Кувейт като треньор на мъже до 2009 г. и една година като треньор на момчета (2009/2010 г.).

След завръщането си от Кувейт, Илия Върбанов става треньор на националния отбор на девойките на България.

Участва също и в структурите на БФ Хандбал като вицепрезидент и Председател на Треньорско-методичната комисия (ТМК).

От 1992 г. Илия Върбанов е щатен преподавател в НСА, след спечелен конкурс към катедра „Баскетбол, волейбол, хандбал”. През 1996 г. е повишен в старши асистент, а от 2001 г. главен асистент.

Защитава успешно дисертационен труд (2013 г.) на тема: „Развитие на тактическото мислене чрез моделиране на игрови ситуации в хандбала” и получава образователно-научната степен „доктор”.

За участие в конкурса за доцент кандидатът представя продукцията, съобразена с наукометричните изисквания на НСА.

В приложения списък за научни публикации намират място 19 заглавия, което отговаря на изискванията. От тях 11 са самостоятелни и 8 са в съавторство.

Представената продукция може да бъде групирана в следните раздели: монография – 1 бр., 1 книга – в съавторство, където има няколко раздела, 1 автореферат на защитена дисертация, участия в научно-изследователски теми – 2.

Участия в конгреси, научни конференции и семинари – 12, като 3 от тях са в Европейската конфедерация и Международната хандбална федерация.

Независимо, че докторската дисертация на гл. ас. Илия Върбанов е рецензирана и успешно защитена, бих искала да се спра на някои нейни достойнства, между които по-значимите са свързани с:

- * обстоен и задълбочен анализ по проблемите на тактическата подготовка и тактическото мислене в унисон със съвременните тенденции на хандбала.

- * създаден е специален тест, изследващ тактическото мислене в хандбала и съобразен с различните типове състезатели.

- * създадена е нова методика, насочена към тактическото мислене в хандбала, както и ефективността ѝ за развитие на същото, за съответните тактически умения и някои двигателни качества на млади хандбалисти.

- * проведен е педагогически експеримент, първи по рода си, при който акцентът е поставен върху моделираното обучение за развитие на тактическото мислене.

- * моделираното обучение е проведено при различни числени съотношения (равенство, превъзходство и малцинство).

Представените за рецензиране публикации могат да бъдат групирани в няколко тематични плоскости.

В първата група попадат монографията „Съвременни тенденции на хандбала” и частите, с които гл. ас. Илия Върбанов участва като съавтор в „Единна програма по хандбал”.

Монографията на гл. ас. Илия Върбанов представлява труд, който може да бъде охарактеризиран като „библия” на хандбалната игра.

В нея се обединяват различни виждания на 165 автори, доказани и утвърдени авторитети по хандбал, от спортните игри, спортната психология и др.

Монографията представлява истинска картина на хандбалния спорт, в която се съчетават теоретични постановки, изясняват се съвременни тенденции, които разкриват личното отношение на нейния автор по тематиката. Изтъкнати са основни фактори, влияещи върху тренировъчния и състезателния процес.

Разкрити са приоритетни проблеми, свързани с учебно-тренировъчния процес и неговото управление. Важно място заема и въпросът с контрола, като са посочени нормативни изисквания по определени показатели за играчите от ранна спортна до зряла възраст.

С голяма значимост са разработените въпроси относно спортното разузнаване в хандбалния спорт и връзката му с моделираната тренировка, като целесъобразна форма срещу предстоящ противник, а също така и специално поставените тактически акценти. Илия Върбанов отделя и внимание върху различни технико-тактически подходи, използвани в работата в индивидуален, групов и отборен план.

Като човек, надарен с природна интелигентност, гл. ас. Илия Върбанов предлага изграждането и налагането на интелектуален стил на работа от страна на спортния педагог, както и изтъква ролята на интелектуализацията на хандбалистите, като фактор за успешен спортен резултат.

Освен тези, гл. ас. Ил. Върбанов очертава и съвременните тенденции на хандбалната игра в нападение и защита, базирайки се на информационни източници от Олимпийските игри, Световните и Европейските първенства. Изтъква се изключително голямата значимост на селекцията.

Ролята на вратаря, като решаващ фактор за успеха в състезанието е несъмнена в хандбалния спорт. Ето защо, гл. ас. Илия Върбанов се спира върху най-важните качества, като антиципацията е „изпреварващото творческо мисловно – двигателно действие”, в основата на същите качества.

Крайното впечатление, което оставя монографията на гл. ас. Илия Върбанов е, че тя отговаря на изискванията за подобен труд, характерът ѝ е научно-изследователски и практически реализуем, цялостната интерпретация е висококомпетентна и актуална.

Към този раздел трябва да отдадем заслужено внимание на труд № 2 „Единна програма по хандбал”, който е съвместен с доц. Никола Кръстев – един от доайените на хандбалния спорт в България.

Някои от разделите в единната програма са изцяло самостоятелно разработени от гл. ас. Илия Върбанов, други са съвместно написани с доц. Н. Кръстев и Ап. Славчев.

Единната програма по хандбал представлява основен и задължителен документ, предназначен да въведе ред, порядък, хармония и единство в цялостната учебно-тренировъчна, възпитателна и спортно-състезателна дейност за всички хандбалисти, независимо от тяхната възраст и пол.

В първата част, гл. ас. Ил. Върбанов разработва раздела „Специфични проблеми на хандбалната игра”, като засяга въпросите, свързани с подбора и подготовката на вратарите по хандбал, спецификата в работата с високоръстови хандбалисти, спортното разузнаване, като „база” за игровия отборен модел, както и структурата за изработване на същия.

След това, заедно с Н. Кръстев, Ил. Върбанов участва в изясняване на проблематиката по управлението на учебно-тренировъчния процес, разработва формата и съдържанието на основните документи за управление, педагогически контрол (и самоконтрол) върху спортната дейност, управление на отбора в състезание, както и система за контрол и оценка на тренираността на хандбалиста.

В специалната част от единната програма гл. ас. Ил. Върбанов участва в раздела „Етап на специална спортна подготовка”, засягайки въпросите за физиологичните и психологичните особености на младите хандбалисти (момчета, момичета, юноши и девойки младша възраст). Акценти са поставени върху подготовката, застъпения учебен материал и периодизация на подготовката.

Гл. ас. Илия Върбанов споделя както своя състезателен и треньорски опит, така и този, който е черпил в контактите си с различни школи в своята спортна кариера.

Освен тази част, съавторството на Върбанов, заедно с Н. Кръстев продължава при разработването на следващите два етапа: Етап на задълбочено спортно усъвършенстване при юноши и девойки старша възраст и периодизацията на тяхната подготовка, разпределена в различните мезо- и микроцикли.

По аналогичен начин е написан и етапът на спортно майсторство над 18-годишна възраст, като специално внимание се отделя върху подготвителния, състезателния и преходния период. Не е пренебрегнато и спортното дълголетие при ветераните.

След това се отделя внимание и върху различните тренировъчни средства, които спортните педагози ползват. Всички те са най-разнообразни: стречинг, комплекси за развитие на двигателни качества, комплекси за разгриване, подвижни, щафетни и спортно-подготвителни игри.

Разкрити са също и основни фактори на тактиката, като „бързо нападение“, „кръст“, застъпени са основни принципи и правила в защитната игра, а също и мястото и ролята на игровата подготовка в учебно-тренировъчния процес.

Подобаващо място в единната програма заема „атлетическата подготовка на хандбалиста“. Като високоатлетичен спорт, в който двигателните качества са от изключително значение, Ил. Върбанов (заедно с Ап. Славчев), представя тренировъчни програми, насочени за различните етапи на подготовка.

Цялостното впечатление за участието на Ил. Върбанов като съавтор в Единната програма по хандбал е положително и респектиращо по своята компетентност. Считаме, че приносът му е безспорен, което ще допринесе за нови успехи на хандбала в България.

В следващия раздел групирам публикациите, свързани с високото спортно майсторство. Към този раздел се отнасят публикации с №№ 11.3; 11.4; 11.5; 11.6; 11.7; 11.8; 11.9; 11.10; 11.11 и 11.12.

Всички заглавия по тази проблематика разкриват картини от най-големите спортни форуми по хандбал: олимпийски игри, световни и европейски първенства.

Публикации 10.3 и 10.7 изясняват характерни особености на съвременния хандбален спорт, изтъквайки различия между мъжки и женски отбори.

Установяват се и качествени разлики в еволюционен план, свързани с физическото развитие и някои антропометрични характеристики. Изтъкната е водещата роля на френския национален отбор като лидер в световния хандбал.

В шест от публикациите (10.1; 10.4; 10.6; 10.8; 10.11 и 10.12) се прави ретроспективен анализ от най-силните спортни форуми. Налага се впечатлението, което оставят европейските отбори, представляващи световни хегемони по хандбал. Специално място се отделя на най-важната фигура в хандбала – вратаря. Изтъкват се и специфичните функции на отделните игрови постове, както и е поставен акцент върху феърплея в хандбала.

Заглавия, свързани с мъжкия хандбал и доминиращите тенденции в него намират място в публикациите: 10.5; 10.9 и 10.10. Потвърждава се ролята на европейските отбори и при мъжкия пол, както и лидерската позиция на Франция в хандбала.

При анализа на данните се използва нов подход (групиране по определени признаци) съобразно игровия пости и специфичните функции на състезателите.

Доказва се неразривната връзка между високото спортно майсторство и феърплея, както и високата нападателна ефективност.

Проблемите в методиката на преподаване, освен н Единната програма по хандбал, намира място и публикация 10.13. Ил. Върбанов заедно със своя колега Р. Трендафилов, изтъкват необходимост от „търпение и последователност при изграждане на технико-тактически навици и умения от страна на педагога”, както и „мотивация у занимаващите се...”.

Изяснява се ролята на прецизната демонстрация, като се изтъкват и допусканияте грешки, „както и значението на проблемното мислене при оценка на игровата ситуация и избора на оптимални подходи за решаването ѝ”.

Другата група от заглавия са посветени на тактическото мислене, спортния интелект, тактическата подготовка, тактически задачи при избор на решение, както и връзки между различни характеристики

(психологически, технико-тактически и физически – публикации с №№ 10.14; 10.15; 10.16).

Анализиран е предложеният „модел на принцип – на тактика в нападение”, при който се разчита на „психическа мобилизация и концентрация на интелектуално-двигателната дейност”.

Ил. Върбанов, заедно с Ж. Желязкова-Койнова анализира избора, който правят хандбалистите при различно числено съотношение. Авторите изтъкват прогностичната валидност на използвания тест, при който тактическото мислене е обект на изследване, а играта в защита влияе по-осезателно върху класирането.

Взаимозависимостите между някои физически, технико-тактически и психологически характеристики са изследвани в публикация 10.16. Доказва се, че установените връзки и фактори са от съществено значение за ефективизиране на работата в тренировъчния процес.

В отделен раздел и специално място в научния арсенал на Илия Върбанов стои проблемът за антиципацията в хандбала.

На нея са посветени 4 от публикациите, в които той участва (№№ 10.2; 10.17; 10.18 и 10.19). Изграден е специален софтуер за интерактивен избор от клипове, задават се тактически въпроси, при което се оценява правилността на отговора, както и времето за същия. Тази идея е нова в спортните игри, а обратната информация е определяща за знанията и интелектуалните и антиципационните способности на състезателите.

По подобен начин е изследвана антиципацията при млади хандбалисти (момчета и момичета), като се цели да се установят възрастовите различия при двата пола в периода 11-18 год. И докато при женския пол резултатите са стабилни, независимо от възрастта, то при мъжкия пол се установява вариабилност (публикация 10.18).

Стремежът за игрово надмощие, в основата на което стои антиципацията е изследван чрез интерактивни тестове (публикация 10.19). Двубоите „нападател - вратар” и обратно целят да установят предугаждащите и изпреварващи действия на отделните типове състезатели в различни игрови условия.

Като аргумент за качеството на научната продукция на гл. ас. Илия Върбанов е фактът за цитиранията на автора от страна на други автори: Емил Аврамов – монография; Милена Аврамова – дисертация; Четин

Тириаки (Турция – дисертация), както и в дипломните работи на студенти – бакалаври и магистри. За подкрепа на това заключение са приложени възпроизведени цитати.

Приятно впечатление оставят също и цитиранията, направени от Journal of Human Movement and Sports Sciences (USA, 2015).

БФ Хандбал също отделя специално внимание на гл. ас. Ил. Върбанов, като го цитира в „Трибуна на треньора и съдията” и семинари, в които той е участвал. Освен това той отбелязва участие в международни семинари в Македония, Виена, Кувейт, както и в международни научни конференции в: Охрид, Велико Търново, конгреса Спорт, стрес, адаптация – София.

Гл. ас. Ил. Върбанов е участвал в международни образователни програми и проекти „Еразъм” и „Аз избирам спорт”.

Издадени са му също документи, потвърждаващи истинността на същите, както и удостоверения, изразяващи благодарност от БФХ и Федерациите на Кувейт и Бразилия. Гл. ас. Илия Върбанов отговаря на наукометричните изисквания на НСА, а представените документи за конкурса са в изряден вид.

Кандидатът е дългогодишен преподавател в Академията и има 24 год. трудов стаж в отрасъла. Води специалност, преподава в Учителски и Треньорски факултет, Следдипломна квалификация, лектор е на различни семинари, организирани от БФХ, където е бил и вицепрезидент. Преподава в редовно обучение ,като изнася лекции и провежда практически занимания.

Приносите на гл. ас. Илия Върбанов са свързани с:

- * участия в научно-изследователски и образователни проекти
- * прилагането на нов подход в анализа, съобразно игровия пост и функции на отделния хандбалист.
- * доказване на неразривната връзка между високото спортно майсторство и феърплея.
- * изследване на проблемното мислене и ситуационната подготовка на хандбалистите.
- * създаване модел на принципна тактика в нападение.
- * изследване върху психическата мобилизация и концентрация на интелектуално-двигателната дейност.

* използване на разнообразни тренировъчни средства в подготовката на хандбалиста.

* внедряване на индивидуална визия за принципите и правилата при защитната игра.

* доказване на специалното място и роля на игровата подготовка.

* За първи път в хандбала се разкрива водещата роля на антиципацията като еманация на цялостната подготовка на хандбалистите.

Гл. ас. Илия Върбанов е комплексна личност, съчетаваща различни умения и способности (практически, теоретични, научни, човешки). Очертава се като един от най-изявените преподаватели от спортните катедри.

Всички документи, с които гл. ас. Илия Върбанов участва в конкурса са подготвени надлежно и отразяват цялостната продукция и приносите му.

Заключение:

Единственият кандидат за обявения конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент” е гл. ас. Илия Александров Върбанов, доктор. Той е утвърден и авторитетен преподавател и научен работник. Представената научна продукция е насочена в сферата на високото спортно майсторство, хандбалния спорт сред учащите се и психологическите характеристики на състезателите по хандбал.

Представените трудове по тематика, научно-теоретични и приложни приноси отговарят напълно на обявения конкурс и изискванията за получаване на академичната длъжност „доцент”.

Изхождайки от цялостната изява на кандидата, неговата педагогическа, научна, преподавателска и обществена изява, както и неговия личен принос в българската и световната хандбална история, предлагам на Уважаемото научно жури, да даде своя положителен вот за избирането на гл. ас. Илия Александров Върбанов, доктор за „доцент” по спорта хандбал за нуждите на катедра „Баскетбол, волейбол, хандбал”.

София, 07.07.2016 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

Проф. Василка Христова Серафимова, доктор

